

O. Krejčí: Geopolitika středoevropského prostoru

Daniel Gurňák

Oskar Krejčí: Geopolitika středoevropského prostoru – pohled z Prahy a Bratislavy. Professional Publishing, Praha 2009, třetí vydání, 399 s. ISBN 978-80-7431-001-0

Keď sa mi pred deviatimi rokmi dostalo do rúk 1. vydanie „Geopolitiky středoevropského prostoru“ (Praha, Ekopress 2000, 318 s.), bol som vtedy ako doktorand potešený, že som našiel prácu, ktorá sa zaoberá geopolitikou priestoru stredovýchodnej Európy – teda územím, ktorému som sa vo vlastnom výskume venoval aj ja. Už po preštudovaní prvého vydania ma niektoré pasáže publikácie inšpirovali vo vlastnom výskume, kým iné vo mne vyvolávali viaceré otázky. Pred nedávnom sa mi do rúk dostalo aktualizované 3. vydanie tejto publikácie (2. vydanie bolo v r. 2005 v angličtine určené pre zahraničie).

Autor už v úvode publikácie uvádza, že dôvodom posledného vydania je skutočnosť, že pôvodné 1. vydanie je už ťažko dostupné a najmä v pasážach o súčasnosti je už zastarané. S tým treba len súhlasiť, pretože od prvého vydania publikácie došlo k zásadným zmenám v sledovanom priestore stredovýchodnej Európy, ktorý sa stal súčasťou euroatlantických štruktúr.

Pokiaľ ide o koncepciu publikácie, je v zásade totožná s prvým vydaním. Je rozdelená do štyroch hlavných častí: *Geopolitické schéma dějin Evropy, Modely uspořádání střední Evropy, Hledání národních zájmů, Geopolitická neurčitost střední Evropy*. Na prvý pohľad by sa mohlo zdať, že najmä prvé dve časti publikácie si ani nevyžadovali výrazné zmeny v obsahu. Ich obsah viac-menej slúži na generalizované uvedenie širších politicko-geografických súvislostí týkajúcich sa formovania priestoru stredovýchodnej Európy a predstavenie základných geopolitických koncepcií usporiadania strednej Európy v minulosti, čo ocenia najmä študenti politických vied a medzinárodných vzťahov, ktorým je tiež publikácia určená. S potešením môžem konštatovať, že spomínané čiastkové zmeny textu v prvých dvoch častiach publikácie naplňajú obsah podtitulu tohto vydania a výraznejšie akcentujú aj „pohľad z Bratislavy“, k čomu nepochybne prispieva skutočnosť, že autor dlhodobo profesionálne pôsobí v Česku i na Slovensku. Pridané však boli aj iné zaujímavé pasáže, napr. „České pangermánství“ (s. 114–123). Tretia časť práce „Hledání národních zájmů“ má už „klasický“ geopolitický náboj obhajoby českej a slovenskej štátnosti, pričom sú pridané niektoré podrobnejšie pasáže, ktoré dodnes hýbu viac, či menej politickými vzťahmi („Dekrety prezidenta Beneše“, s. 237–244, „Dělení Československa“ s. 254–259). Okrem rozoberania otázky osídlenia území oboch štátov z pohľadu štátotvorných národov je pomerne detailne, ale zároveň prehľadne opisovaná i problematika vývoja hraníc Česka a Slovenska. Najkontroverznejšou časťou práce je jej záverečná štvrtá časť „Geopolitická neurčitost střední Evropy“. Kým predošlé pasáže knihy sú do istej miery historizujúce a prinášajú predovšetkým analýzu množstva historických faktov, súvislostí a politických koncepcií, záverečná časť je najmä odrazom autorovho vnímania súčasných medzinárodných vzťahov a politiky. Treba povedať, že očakávanie, že k vývoju medzinárodných vzťahov je možné sa vyjadriť úplne nestranné sú nereálne, preto je celkom logické, že práve táto časť publikácie vyvolá najživšiu diskusiu. V poslednej časti práce sa autor venuje na úvod analýze geopolitických koncepcií týkajúcich

sa budúcnosti strednej Európy (Brzezinski, Dugin), ktoré už aktuálny vývoj čiastočne prekonal. Novou kapitolou je pomerne tvrdá a rozsiahla kritika geopolitickej koncepcie stretu civilizácií od S. Huntingtona (s. 303–318) a predovšetkým aplikovanie tejto koncepcie do reálnej politiky. V ďalšej kapitole sa venuje autor problematike moci a sile malého štátu, okrem viacerých aktualizovaných údajov obsahuje najmä stručné analýzy bezpečnostných stratégií Česka a Slovenska, ale aj hodnotenie zahraničnej politiky českých a slovenských vlád na báze ich konania v konkrétnych kauzách (americké základne, nezávislosť Kosova a pod.). V tomto prípade sa niekedy nedá ubrániť dojmu, že autor kritizuje často až servilnosť niektorých českých a bývalých slovenských politických elít voči „Západu“ na jednej strane, na druhej strane však bez podobne kritickej analýzy uvádza k nim opozičné stanoviská. Kapitola venovaná NATO samozrejme zohľadňuje zmeny, ktoré sa v strednej Európe udiali od roku 2000 do súčasnosti a nesie sa tiež v kritickom duchu, čo sa dá pochopiť aj vzhľadom na to, že toto obdobie je zároveň obdobím konfrontačnej americkej politiky G. Busha mladšieho. Samozrejme výraznou korekciou oproti pôvodnému vydaniu prešli i posledné dve kapitoly venované Európskej únii a strednej Európe a Štátnej ideii a zahraničnej politike.

Kniha O. Krejčího je nepochybne zaujímavým a inšpiratívnym čítaním. Rovnako však tak, ako autor podrobuje kritike S. Huntingtona, ktorého dielo bolo v nedávnej minulosti prezentované ako akási „biblia“ novodobej geopolitiky, musí aj on rátať s tým, že i jeho práca (zrejme) vyvolá protikladné ohlasy. Tak ako autor Huntingtonovi vyčíta na jednej strane zaujatosť v duchu klasickej geopolitiky (najmä v zmysle nevyhnutnosti ďalších konfliktov), na druhej strane akoby sa sám nechcel zbaviť klasických koncepcií súboja malých štátov (národov) s veľkými (napr. česko-nemecké vzťahy) a to ani v rámci Európskej únie. Na jednej strane sú v publikácii komentované mocenské tlaky na strednú Európu zo západu, na druhej strane s výnimkou teoretických ruských geopolitických koncepcií v nej chýba kritická analýza ruských mocenských (a ekonomických) tlakov na strednú Európu. Je pochopiteľné, že jadro tejto publikácie vzniklo v čase, keď bola prioritou českej i slovenskej zahraničnej politiky rýchla integrácia do EÚ a NATO sprevádzaná nekritickým prijímaním západoeurópskych a transatlantických postojov, koncepcií i rétoriky, na čo evidentne autor reagoval práve svojimi kritickými analýzami. Na druhej strane rýchlo sa meniaci medzinárodný politický i ekonomický vývoj prináša nové situácie, ktoré i pri najlepšej vôli znemožňujú koncipovať dlhodobo platné analýzy udalostí z najnovšej doby. Krejčího „Geopolitika stredoevropského priestoru“ je tak z polovice (najmä tej prvej) hutným a prehľadným úvodom do geopolitických súvislostí stredoevropskeho priestoru a z polovice podnetným príspevkom do diskusie o medzinárodnom postavení Česka a Slovenska, dvoch malých štátov medzi „veľkými“ susedmi. A ako to už v správnej diskusii býva (alebo malo by byť), nemusíte sa v nej síce so svojím partnerom (protivníkom) zhodnúť (dokonca vôbec), ale jej prínos by mal byť minimálne v tom, že vás donúti nad nastolenými problémami premýšľať. A podľa môjho názoru, pozorné štúdium najnovšej knihy od O. Krejčího, k premýšľaniu čitateľa priamo núti.